

Intervju z zaslužno profesorico dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič

Ljubljana, 14. marca 2023

Pogovarjala se je **Tamara Malešević**,
Zavod RS za šolstvo

»Socialno delo se me še danes tiče, saj je zame bilo vedno pomembno videti, razumeti drugega. In morda lahko še pomagam,« nam pove upokojena zaslužna profesorica Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič.

Povod za ta intervju je aktualna posodobitev programskih smernic za svetovalno delo. Leta 1999 ste bili članica skupine ekspertov z našega področja, ki je soustvarjala danes še veljavni konceptualni dokument. Takrat ste napisali dokument, ki svetovalnim delavcem v vrtcih, šolah in domovih petindvajset let pomeni za vse stroke poenoteno strokovno izhodišče za svetovalno delo v vzgoji in izobraževanju. V sedanjem času želimo aktualizirati koncept svetovalnega dela, ki ste ga

takrat ustvarili v odprtem, strokovnem in jedrnatem dokumentu, saj je še danes po ocenah večine praktikov relevanten kljub kompleksnim družbenim spremembam, ki so se zgodile v tem času in spremenile potrebe svetovancev.

Socialno delo, ki ste se mu posvetili ves čas vašega poklicnega delovanja, temelji na pomoči družini. Kaj pa današnja družina potrebuje od vrtcev, šol in drugih vzgojno-izobraževalnih ustanov?

Po končanem študiju psihologije sva s kolegom Bernardom Stritihom prišla na Višjo šolo za socialno delo in tam sem ostala do upokojitve pred tremi leti. Željni smo bili znanja o tem, kako pomagati ljudem. Takrat je bilo malo znanja na tem področju. Zelo nas je zanimalo, kako podpreti človeka v stiski.

Družina je pomembna. Vendar je vedno začetek pri posamezniku – razumevanje človeka, nato spremembe v svetu in nato družina. Zame je bilo vedno razkošno soustvarjati z družinami. Te so vedno bile moji sodelavci v iskanju pomoči. Otrok je ekspert svojih izkušenj. Prav to izkušnjo, si želim, da bi družine dobile od vseh vzgojno-izobraževalnih ustanov.

Kaj svetujete mladim kolegom, da bi postali dobri strokovnjaki v podpori in pomoči posameznikom, da bi zgradili svoj način, svoj model pomoči drugim?

Prenesla bi jim svojo izkušnjo: kakšno zadovoljstvo, celo užitek, prinašajo procesi pomoči, ko soustvarjamo z ljudmi! Kaj vse dobrega doživljamo ob opazovanju in poslušanju ljudi, potrebnih pomoči, ter skupnem iskanju rešitev za njih. Zanimivo je, ker so vse poti odprte, ko soustvarjaš z njimi. Zanimivo je tudi raziskovanje novih metod pomoči.

Del otroštva ste preživeli v Prekmurju. Kako je vas zaznamovalo to okolje?

Mene je zelo zaznamovala diplomatska služba mojega očeta, kar je pomenilo, da smo živeli v različnih državah. S sestrami smo se morali učiti novih jezikov, se prilagajati novim šolam in okoljem v Španiji, Švici, Srbiji, na Madžarskem. Zame je bila pomembna moja draga babica iz Prekmurja, ki me je naučila, da lahko mirno živim in da bom zmogla z optimizmom in odprtostjo iti naprej kljub močni čustveni bolečini, ki se včasih zgodi, saj bo ta minila. Tako me je zaznamovala njena ljubezen.

Opisujete svoje lepo otroštvo. Kaj vas je potem pripeljalo v socialno delo, v poklicno delovanje za pomoč ljudem v stiski?

Citati iz knjige »Soustvarjanje v šoli« učenje kot pogovor«

»V šolo pride vsak otrok, v sodelovanje so povabljeni vsi starši, zato je tako pomembno, da prav šola zagotovi izkušnjo sodelovanja, izkušnjo soustvarjanja v skupnosti, ki nikogar ne izključuje.«

»Nekoč se je zdelo, da vse odgovore imajo starši in učitelji, ki so se lahko trdno naslonili na družbene norme in vrednote; naloga otrok je bila zgolj, da se po njih ravna. Danes to ni več mogoče. Otroci in odrasli potrebujemo odprte prostore za pogovor, da skupaj raziščemo, kako bomo skupaj živeli. To je nova svoboda, a zahteva novo učenje za odgovorno ravnanje z njo.«

Babica me je naučila, da lahko bolečino zdržim in preživim mirno. Zato vidim v vsem lepe stvari. Vedno iščem dobro, ker hočem naprej. Verjamem, da vedno obstajajo ljudje, ob katerih zmorem delovati, nadaljevati. V družini smo se tri sestre naučile pomagati druga drugi. Selitve družine zaradi očetovega dela in nova okolja so od nas zahtevala veliko prilagajanja. Iskali smo tudi pomoč drugih ljudi, v šoli, okolju. Odraščala sem s to pomembno življenjsko izkušnjo, da sprejemam pomoč drugih. To mi je tudi odprlo pot v socialno delo.

Kaj lahko socialni delavec specifično prinaša timu svetovalnih delavcev?

Predvsem model soustvarjanja v procesu pomoči, kot je to podrobneje napisano v moji knjigi Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor (2008).

Ne nekaj časa je aktualno povečano priseljevanje družin v Slovenijo. Kaj svetujete vrtcem in šolam, da podprejo vključevanje otrok in mladostnikov iz tujejezičnega okolja in drugih kultur v slovenski vzgojno-izobraževalni prostor?

Socialno delo se začne, ko vsi drugi malce omagajo.

Treba se je srečati z vsakim otrokom v njegovem svetu, z vsemi otroki, pa tudi s priseljenci. Stopiš mu bliže, pogledaš, kje je ta otrok zdaj, in to morajo biti redna srečevanja. Sproti se moramo učiti, kako naprej. Vsak dan naj učitelj poišče stik s tem otrokom, to je pomembno. Nato se začne učenje. Da bi se lahko začel proces soustvarjanja, odrasli mora stopiti do otroka. Ta stik med njima mora trajati, biti reden, vsakodneven. Nato se lahko šele začne počasno učenje, s potrpežljivostjo. Ravno takšna je bila tudi moja izkušnja v šoli v Švici, kjer sem bila na novo priseljena in nisem govorila nemško. Vsi odrasli so lahko na šoli podpora novemu učencu oz. aktivirajo vrstnike za ta namen. Zelo je pomembno, da se zavedamo, da otrok potrebuje osebo, s katero se bo redno povezoval v začetnem obdobju prilagajanja, ki je zaveznik, ki daje čustveno zavetje in varnost. Otrokov neuspeh namreč pomembno zaznamuje tudi učitelja.

Skupaj z Janezom Bečejem, Sonjo Pečjak, Metodrom Resmanom, Tanjo Bezič, Ksenijo Bregar Golobič

idr. ste ustvarjali dokument Programske smernice za svetovalno službo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah (1999). Kako je nastajal?

Šlo je za proces soustvarjanja. Vsaka stroka pa je dodala svoja specifična znanja. Veliko sem napisala sama, izhajajoč iz socialnega dela, vendar je vse potekalo ob skupnem razmišljanju, v soustvarjanju s kolegi. Besede smo želeli zapisati preprosto, da bi se jih lažje udejanjalo.

Izziv takratne skupine ekspertov, ki ste pisali programske smernice leta 1999, je bil, da ste pisali prvi takšen dokument, ki je urejal področje svetovalnega dela. Aktualna ekspertna skupina pa ima nalogo posodobiti ta dokument v psihosocialnem kontekstu, ki je postal še bolj kompleksen. Kaj bi sporočili tej skupini?

Obvarovati je treba procese pomoči. Procesi pomoči, ki podpirajo otroke, so v današnji družbi še bolj pomembni. V socialnem in svetovalnem delu moramo narediti uporabni red za strokovnjake v praksi. Vse smo že preizkusili in dokazali s timske soustvarjanjem. Programske smernice za svetovalno službo so dokument, ki poskuša narediti tak red. Želim si, da bi tudi novi delovni skupini uspelo razmišljati in razvijati smernice v soustvarjalnem procesu.

Takrat je vaša ekspertna skupina lucidno izpostavila pomen razvojnega in preventivnega dela svetovalne službe poleg dejavnosti pomoči? Kako ste prišli do tega modela?

Otrok v tem posebnem obdobju razvoja potrebuje eno osebo v šolskem prostoru, en odnos, katerem je na trenutke on v središču, v katerem ga ta oseba kontinuirano varuje in podpira. Ta proces in odnos delujeta preventivno za njega. To je med drugim tudi razvojno-preventivno delo. Preprosto je. Pri razvojno-preventivnem delu in dejavnostih pomoči izhajamo iz otrok. Pri prvem delujemo nekoliko prej, da bi zmanjšali dejavnike tveganja in možnost neželenih izidov.

Ali sta vrtec in šola kot varovalna dejavnika, kot institucionalizirana skupnost izgubila svojo moč, da bi

podprla razvoj otrok in mladih? Kako je svetovalna služba lahko danes uspešna pri tem, da ustvarja varovalno mrežo, skupnost za otroke, ki potrebujejo pomoč?

Menim, da je vse enako kot prej, če govorimo o potrebah otrok, družin, učiteljev idr. Odrasli v šoli ne morejo gledati stran, ko vidijo, da otrok potrebuje pomoč. Preprosto se odrasli morajo odzvati na potrebe in stiske otrok, razvijati empatijo in odkrivati svoj osebni smisel v tem trajnem procesu – vedno neki otrok potrebuje podporo odraslega individualno ali v spodbujanju nastajanja dobre skupnosti vrstnikov.

Socialni delavci se dnevno srečujejo z najtežjimi družinskimi zgodbami naše družbe. Kako jim uspeva vsakič znova najti smisel? Kaj se od njih lahko naučimo svetovalni delavci v vzgojno-izobraževalnih zavodih?

Pomaga jim odprtost in odpornost, ki temelji na primarnem doživljanju sprejetosti, zavetja, varne točke, h kateri se lahko vedno vračajo in po premoru znova nadaljujejo. O moji osebni izkušnji z babico sem govorila prej in prepoznavam jo v socialnem delu.

Skupaj z drugimi člani ekspertne skupine ste ustvarili Programske smernice za svetovalno delo v vrtcih šolah in domovih in ste nam jih leta 1999 dali v roke. Združili ste različne progle svetovalnih delavcev za isti namen, povezali in usmerili ste nas v izbrano smer, ustvarili ste »uporabni red« na tem področju. S tem ste nam ponudili varno točko, h kateri se lahko vedno vračamo, ko smo v dilemi, ko se moramo ustaviti in premisliti o postopku, da bi nas dušila dohitelesa (Soustvarjanje v šoli, 2008)« ter šez nekaj časa nadaljevati pot. Podobno opisujete negovanje lastne moči in smisla pri nenehnem soustvarjanju novega znanja z drugimi, v novem svetu, novem času, vedno znova in znova.

Hvala vam za vse vaše deljeno znanje in modrost, profesorica Gabi Čačinovič Vogrinčič ■